

ȘEZĂTOAREA

Director: Artur Gorovei.

Anul V.

Fălticeni, Decembre 1899

No. 12.

La 31 Decembre 1899 implinindu-se
10 ani de la moartea neîntrecutului
nostru povestitor

Ion Creangă,

techinăm, în amintirea lui, acest număr
al „Șezătoarei“, în semn de nețărmurită
și veșnică admirație.

Ion Creangă s-a născut în satul Humulești, de lângă Târgul-Neamțului, la 1 Mart 1837, și a murit în Iași, în ziua de 31 Decembre 1889.

Iată ce zice despre Ion Creangă, în cartea sa „*Sul și gândire*” (p. 118), regretatul Eduard Gruber:

Creangă, țărânul de la Humulești, e un foarte puternic talent și un totul original în literatura noastră. Impreună cu Odobescu el stă la fruntea stilistilor români, deși între amândoi există o mare deosebire. El e adevăratul tip al românului cu calitățile lui mari și cu defectele lui de rasă. Inteligență aleasă, prezență de spirit, humour, ironie hotărâtă, sarcasmul cel mai mușcător, mai pe sus de toate caracter sentimental și entusiast, avînd în totdeauna la îndămină un fond nesecat de înțeleaptă filosofie a poporului român și posedînd în cel mai înalt grad puterea de a ne surprinde, el are acelaș defect ca și țărânul nostru guraliu, adesea se perde în amănunțimele descripției slăbind firul logic. Creangă e o vastă sinteză etnică a poporului român. Cine s'ar înceta să facă psihologia poporană a românului, va trebui să studieze așezat pe acest foarte talentat scriitor. Creangă e, poate, cea mai verde creație a literaturii noastre. Voiți să înțeleg cea mai românească.

Afară de însemnătatea cea mare literară și estetică, Creangă este însemnat și dintr'un punct de vedere cu totul științific. El e, mai degrabă cea mai curată, mai sigură și mai inteligentă pentru sintaxa românească, el reproduce cu cea mai mare îmbelșugare geniul limbii noastre, adevărat modul de a gândi și romanismele sau expresiunile proprii limbii române. În această privință (a sintaxei) Creangă are de totdeauna la literatura noastră mai veche, pe talentatul cronicar Ioan Neculcea

Amintiri despre Ion Creangă.

I.

Au picurat, zi cu zi, zece ani de la moartea lui Ion Creangă. Şi este bine şi frumos să ne aducem aminte cît de des de acel om care prin talentul şi scrierile lor ne învăţa a ne cunoaşte neamul, ne îndeamnă a-l iubi şi ne dovedeşte că limba românească este destoinică a descri cele mai înalte glodiri, să se mai adîncească sentimente.

Cînd mi-aduc aminte de *Dinsul*, parcă-l văd aşa: nalt, gros, greoiu, cu faţa rotundă, cu privirea limpede şi isteată, zburcînd la vorbă; purta în cap o pălărie mare, cu un băţ gros şi motoros în mîină, îmbracat veşnic cu straie de şeiac. El era cunoscut de toată lumea din Iaşi, era prietenul tuturor: popii, profesorii, magistraţii, militarii, studenţii. Il cunosteau în casa de bine ca şi negustorii, mahalagiul şi bătăuşii de la sat.

Il vedeai pretutindeni: la congrese. În cercuri literare, printre bătăuşii la alegeri, la părăzi şi sărbătorii naţionale, unde se seamă la părăzi fiind că acolo venea armata cu muzica, şi cînd videai el cum defilează soldatul, tunurile şi ca-
 lăria, cu steagurile care fusese la război, parcă i se lumina faţa şi se mişca pînă la lacrimi. Cînd il vedeai stînd de vorbă cu d-l Maiorescu, Conta, Lambrior, I. Negruzzi, Eminescu şi alţi oameni de seamă ai Iaşului, la casă la d-nul Popor, la întrunirile societăţii *Junimea*, unde să vorbea pe literatură şi ştiinţă, unde se frămîntau cele mai nouă idei politice, sociale şi economice. Cînd il vedeai dînd mîna la stîmă la vorbă cu ţaranii, cu mahalagiul şi negustorii, sau il

găseai blud o garafă, două de vin, infundat în Tatarul în grădină la Perjoaea, la Kirilă, sau sus în dealu Galatei la Leagănu Fluturilor, sau de cele mai multe ori la Bolta, cînd cu Eminescu prietenul lui nedespărțit, cînd cu Iole Damaschin și Corduneanu tovarășii lui de alegeri, căci și făcea și politice. La început făcea parte din *Fracțiunea liberă*, ear mai apoi a trecut la junimiști. Oamenii îi puneau mai multe porecle. Junimiștii îi ziceau *Popa Smîntina*, și la moartea lui am găsit într-o ladă o păpușă în formă de popă cu potcap în cap, pe care era scris „popa smîntina”. La mahala îi ziceau *răspopitul Creangă*, bătăușii la alegeri îi ziceau *popa dracu*, și toată lumea făcea haz de dînu, și cînd cine-va avea vre-o nevoie, mai cu seamă din sîră, tot la dînsu alerga.

Odată întîlnindu-l părintele Gheorghe de la biserică, Albu și întrebîndu-l cum mai merge cu sănătatea, el îi răspunde: „Ei, părinte, mare-i bunăitatea lui Dumnezeu; vezi, la hăit nete, îți ia din videri, din auz, dar nu te lasă păgubă, și schimb îți dă o tuză zdăvănă, sau o durere de șale de potcap întăi și te multumești și așa, numai să o țiri de aci pe mine”. — Altă dată întrebîndu-l noi cari ne duc am noi să mergem pe la el (Beldiceanu, Gruber, A. Stavri și eu mine): „Ată moșu Creangă, cum o mai hălăduiești din partea sănătății”, el ne răspunde zîmbind: „Bine, bine băeț, acum stăpește la barbă și trag plapoma cu dinții”.

Cînd nu-l vedeam cîte-va zile prin țîrg, ne duceam la dînsu acasă: „bojdeica mea de casă, și de vară și de iarnă și de zile bune și de zile rele”, cum zicea el. — Acolo îl găseam îmbrăcat într'un halat lung, cu o scufie în cap, și conjurat de vre-o două-spre-zece mîte, scriind, sau fiind bolnav, și cînd intram noi cu mare hălăgie și îngrămădindu-l cu întrebările el ne răspundea cîte odată: „d'apoi mi-a venit pîrdalnica de boală; vezi așa-mi vine o ameteală la cap și parcă-mi ese un fum pe nas. Altă-dată ne răspundea: „dă, ce să fac, iar m-a apucat hachitele de țărăuul de ale mele”, și din vorbă în vorbă, și din gîgăie

ne ajungeam câte o dată la discuțiuni foarte de seamă, și când el era serios, era elocuent și cu judecată dreaptă. Din data ne cit-a din povestile, sau amintirile lui, sau din povestile lui pornografice, scrise cu atîta dub și haz. În cînd eram și-l ascultam cu drag ceasuri întregi. Cînd era de la dînsul, toți recunoșteam vasta lui inteligență și talentul lui de observație și de povestitor; avea o curiozitate altă de vie, sugestivă și naturală în descrierile lui, și de cu toți eram curioși a ști cum procedează el cînd scrie, și în ce clasă de scriitori face parte, este un tip vizual, auzibil și senzibil, adică cînd scrie aude ceea ce compune sau vede, sau să impresionează, și atunci am însărcinat pe profesorul Gruber ca să-l studieze mai de aproape, căci profesorul Gruber era și el un distins observator și să ocupea în studiu cu două chestii de psihologie experimentală foarte interesante și originale, anume: *audiția colorată* și *despre stil și simțire*, două studii cari le-au dat mai tîrziu la lumină și pentru care (audiția colorată) au fost felicitat de congresul de psihologie din Londra.

În timpul profesorului Gruber să ducea singur pe la Creangă să observa manuscrisele; studia modul cum concepe, îl vedea asupra impresiunilor lui și după vre-o jumătate de oră sau o oră scărind fiind cu toți întruniți acasă la Beldiceanu. Într-o zi făcându-se adese întruniri literare, iată ce ne comunică profesorul Gruber: Creangă este un puternic tip senzual și auditiv; el este foarte emoționat; acum rîde singur, acum îl vede în ochi, face felurite mișcări involuntare, transpiră și se mișcă ca și cum ar merge repede; cînd scrie pare că auză și-l repetă cine-va la urechi, apoi șterge, scrie și-l șterge pînă ce fixează cuvintele și înțelesul frazei. La casa lui în casă se află o femeie cam în vîrstă de vre-o 35 ani, este foarte bună de gospodărie și îl îngrijește; această femeie este plină de înțelegere, deșteaptă la vorbă și despre care profesorul Gruber ar fi în relațiuni amoroase cu dînsul. După ce profesorul Gruber povestește de scris povestea, o citește acestei femei, și ea dînsa rîde și aprobă, atunci Creangă lasă la o parte

povestea și după cit-va timp o dă la tipărit.

Multe observații de folos i-a făcut această femeie, mai de-
supra cuvintelor întrebuintate, sau asupra stilului. Multe din
aceste povești au fost istorisite și improspătate în memoria
lui Creangă de către această femeie din popor, destăpână și
cuminte. Ea a fost de sigur un puternic auxiliar al lui
Creangă.

După moartea lui Creangă, noi cei aleși în comitetul
d-l Xenopol, Gruber și eu ne am dus la casa lui și ne am
rugat de acea femeie ca să ne pue la îndemină toate maneralele
scrisele lui Creangă, pe care le-am găsit îngrămădite într-o
camară; am ridicat toate acele hirtii și ducându-le acasă
am citit cu mare greutate fiind scrise cu plumbu pe alinaș
de coale, pe coale întregi, pe petici mărunte, nenumerabile
cu ștersături și trimiteri, frase resletite, idei dispartate, pe
verbe, bucăți întregi neisprăvite, poezii, cuvinte scrise
și în formă de dicționar, expresiuni curioase, fraze întregi
sterse în care erau cuvinte scrise apoi șterse, mutate din
în loc, într'un cuvint o muncă gigantică din care nu
păstra acum numai cele din urmă rămășițe.

Cea întâi poveste a lui Creangă a fost *Soacra cu trei
nurori*, citită pentru întâiași dată în Societatea Junimea la
anul 1876. Mult a plăcut membrilor societății această po-
veste și îndată Creangă a fost încurajat și poftit să scrie
serie. De sigur d-l Maiorescu, Eminescu, Lambrior, Păun
și alții, oameni erudiți și cu mult gust literar a recunoscut
Creangă un talent, l-au primit în cercul lor și acolo Creangă
a capatat o adevărată instrucțiune, pe care și-a asimilat-o
darul lui cel nemărginit. Peste câțiva ani Creangă era
stăpîn, talentul lui se îndrumase acum pe calea cea bună
mediul cult în care trăia acum a contribuit pe ne simțite
geniala lui operă. În adevăr, cînd examinăm cu deamănăduț
concepțiunile, stilu, ritmul, structura fraselor, tonalitatea
cuvintelor din povestea „Soacra cu trei nurori”, cea întâi pro-
ducțiune a lui, și o comparăm cu Amintirile sau cu altă
lui producțiune de exemplu: Popa Duhu, să observa

... densă. În ultimele scrieri se vede că autorul este pe lângă pe frază și pe idei, el adaugă acum pe lângă observațiile din lumea reală și reflecții sufletești, examine și descrie din lumea psihică, puterea de colorație a imaginii și a tablourilor este poetizată, mai sugestivă, armonia sunetelor, tonalitatea și ritmul să apropie mai mult de vers decât alina de cît de proza propriu zisă, așa de exemplu în următoarea descriere: „Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumoasă curgătoare și limpede ca cristalul, în care se oglindea cu mănuire Cetatea Neamțului de atîtea veacuri! Dragu-mi erau tata și mama, frații și surorile și băieții satului țavarășii mei de copilărie, cu cari iarna în zilele geroase mă desfatam pe ghiată și la sâniuș, iar vara în zilele frumoase de sărbători, cîntînd și chiniud cutreeram dumbravele și luncile umbroase, prundul cu steolnele, țarnile cu tătălele, cîmpul cu florile și mîndrele dealuri, de după ce mi sîmbea zori, în sburdalnica vîrstă a tinereții.

Asemene dragu-mi erau șezătorile, clăcile, horile și toate activitățile din sat, la care luam parte cu cea mai mare încredere etc.

Limba bucată este de o rară frumusețe, sugestivă, poetică. Nu e de la nec. Nu cunosc ceva mai frumos și mai original în limba noastră acum în romînește.

Una calitate puternică a talentului lui Creangă este conștiința, cînd duios și darnic îți povestește o întîmplare, care te duce inima de jale și ochii de lacrimi, de odată pe neașteptate îți prezintă o scenă sau o reflecție atît de ridicolă și sarcastică, în cît risul vine fără voe și nu știu ce să faci, să plîngi, sau să rîzi. Această putere a autorului este în întregul la dînsul, este poate singurul autor pe cît eu știu în România, care a știut pînă acum să lege așa de minunat și armonios tragicul cu ridiculul; ast-fel de o pildă în frumoasa limbă romînească mai sus uide cu atîta gingășie, poezie și seriozitate descrie impresiunile sale, sfîrșește prin următoarea descriere: „Vorba unei babe: dare-ar Dumnezeu tot anul să fie sărbători și numai o zi de lucru și chiar și atunci să fie

praznic și nuntă în sat“.

Să poate să fie un contrast, o trecere mai mare și mai ne așteptată de la o situație la alta, de la o stare sufletească la o alta cu totul contrară?

Și mai toate scrierile lui sînt ast-fel. În această privință el este un maestru ne întrecut; face din trînsul un sortit cu totul original.

Creangă a scris în acelaș timp pentru popor și pentru clasa cultă.

Creangă nu a transigat cu predecesorii și antemeritajii lui, pentru că el nu cunoștea frumusețile clasicismului. El era în curentul literaturii moderne, cit auzise și aflase de la Societatea Junimea, din contactul și amicitia lui Eminescu din puținul cît citise tradus în romînește, căci alte limbi străine nu cunoștea.

Cu talentul lui nemărginit, cu puterea lui de sugestiune știut să înlocuiască frumusețile artistice, literare, pe ceilalți le cîștigă prin citire.

Puterea emoțiilor sale personale, a fost atît de mare cît a supliniit oî-că instrucțiune pregătitoare, și pentru cred eu această frămîntare sufletească a lui, a folosit atît de mult la frumusețea concepțiunilor sale.

În toate scrierile lui nu se vede o singură dată că el a fi fost influențat de vre-un autor clasic sau modern. În totul este original și personal. Ne așteptînd nici un ajutor de la nimeni, căci poate era și tirziu la vrîsta lui, ceea ce produs a fost numai de la el și prin el.

Dragostea lui pentru țăranul român a fost atît de mare l-a cunoscut așa de minunat, în cît singurul numai a fost stare să pătrundă în sufletul lui nepătruns și să înțeleagă pentru vecie icoana țăranului sfătos și glumeț de la țară.

Expresiunile și structura frazelor din descrierile lui Creangă, nu sînt luate din cronicari, sau din hrisoave, nici rite din cuvinte vechi aparținînd diferitelor epoci de tranziție mări limbistice; ea este limba pe care o vorbește el și țăranul din Moldova de sus, sonoră, ritmică, poetizată.

sa măestrie de autor, în cît fără a perde din originalitate, le dat o formă literară.

În ce privește acțiunile din istorisirile lui, el nu le mesteacă, nici nu le leagă prin o linie determinată și potrivită cu dinainte, el din potrivă le lasă să se desvâlească la înșurțare și fără un plan determinat și tocmai aceasta face interesul și originalitatea acelor scrieri.

Ideea fundamentală răsare tocmai la urmă într'un mod foarte natural în cît totul este o armonie.

Este o diferență vădită între Povești și Amintiri.

În Povești se vede un reflex mai aspru în ce privește limba, mai exterior, mai material în ce privește concepțiunile. În Amintiri din potrivă, limba este mai literară, fraza îngrijită, se vede jocuri de cuvinte mai subtile, antitese mai ingenioase, stilul să vede că evoluează către o formă mai literară, concepțiunile sunt mai mult din lumea sufletească, reflecțiunile mai filozofice, într'un cuvînt avîntul lui este acum mai mult cătră o lume ideală. Să vede îndată că autorul parcă este influențat de un mediu superior, care a îndreptat genul său cătră o sferă mai largă, mai impersonală. O fi fost vorba de vrîsă, dar de sigur a fost influența Societății Junilor și contactul cu membrii ei, oameni erudiți, cugetători, scriitori și poeți.

Trăsătură caracteristică a lui Creangă în scrierile sale și cu care se deosebete de toți acei ce a scris înainte și după dînsul, este *hantă, estul și ridiculul*. El nu pregătește pe cetitor și puțin îl pasă de procedurile care le întrebuintează, desigur că pentru dînsul ca să reiasă ridicolul său ca sa zugrăvească un caracter.

Se obișnuiește că I. Creangă este generalmente prea populat în expresiuni, în acțiuni și în pasiunile care le descrie.

Dar pentru a descrie pe omul de la țară și întreaga masă a populației de la țară, nu trebuie a descri în trăsătură generală. Cînd atunci el perde din caracterul său distinctiv, devenind foarte abstract și nenatural.

Creangă a observat de minune această lege a diversității.

şi pentru aceia fie-care tip, fie-care cacter din descrierile lui îl arată cu apucăturile lui, cu emoţiunile lui grosolane, cu capriţile şi gusturile lui, cîte odată chiar josnice. Nu se îndărăptă nici în faţa vulgarităţilor, nici în faţa grosierităţilor.

Corneille şi Racine s'au ferit în tot-deanna a sui oameni din popor pe scenă, pentru că ei serieau pentru aristocraţii nobili şi literaţi din a căror surse trăiau şi să păzească să îndepărta de la stilul ridicat, de la sentimentele şi termenii nobili, apoi ei erau influenţaţi de clasicism.

Voltaire însă a încercat a sui pe scenă oamenii din popor, dar a căutat a transige cu expresiunile, cu caracterile şi sentimentile poporului, şi pentru aceia poporul lui Voltaire este nenatural şi închipuit şi poate aici este şi partea mai a scrierilor şi a tipurilor descrise de dînsul.

Creangă nu a fost nici influenţat de clasicism nici nu a scris pentru aristocraţi şi nobili, din potrivă el era un adversar al lor; de cîte ori avea privilegiul îi lua în rîs.

În scrierile lui Creangă să găseşte o mare diversitate de tipuri şi caractere. În povestii spre pildă pe Dănilă Propetă, Nichifor Coţcarul, Stan Păţiu, Ivan Turbinea etc.

Povestirea peripeţiilor este o fantazie luată din gura poporului, fantazie care adese ori este nenaturală, imposibilă logică, dar ceea-ce este de luat în bagare de samă sînt personajele puse în acţiune de autor, sînt ţaranii de la toată toată firea lor, cu sufletul, cu inima, cu gîndul, cu raţiunea şi cu graiul lor firesc. Acum şiret, acum prost, cînd e cînd amărît, răbdător şi glumeţ; într'un cuvînt avidomăranul necunoscut poate încă nouă pînă acum.

În *Amintiri* înfilneşti la fiecare rînd un alt tip, un alt caracter, din aceiaş lume cunoscută de dînsul, tot-deanna deosebit şi sub o altă factură a lui proprie, o diversitate nesărginită de personalităţi distincte unele de altele; unele desigur mai pe larg, altele numai în cîte-va cuvinte, toate fotografate cu o putere de sugestiune ne mai văzută, începînd chiar de dînsul, cu fraţii, cu tata, mama, prietiniî lui de copilărie: Gitlan, Mogorogea, Trăsnea, moş Bodringă, şi cîlta alii etc.

...trece pe dinaintea cetitorului, fără a se asemana unul
...si lie-care purttul un tip si un caracter deosebit.
...si tablourile, situatii sufletesti, reflectiuni filosofice.
...intr'un cuvint toata viata reala si sufleteasca a
...de la tara, condensata in tipuri si tablouri descrise
...mai vii si puternice culori.

Fără îndoială Creangă a fost cel mai mare prozator al
...romnesc. Oamenii mai competenți de cât mine vor
...de aproape acest geniū, care fără nici o cultură
...fără nici un artificiu științic, a fost în stare
...o limbă literară românească, a știut să pue pecetea
...pe niște producțiuni atât de însemnate.

...lui Creangă sînt menite să aducă o însemnată schim-
...în mișcarea noastră literară, precum a produs de alt-
...scrierile societății literare Junimea.

...aduc aminte de *dînsul*, o jale parcă mă cuprînde
...rău că s'a stîns fără vreme.

...cum îmi spunea înainte de a muri, așa uitîndu-
...și cu o căntătură inspirată: „Hei, dacă oiū mai
...fac eu și o piesă de teatru țărănească“.

...întrebat de vre-o cite-va ori: „Ce faci moș Oreangă
...ceea?“.

...leacă măi băete, cu trenchea și lenchea trei lei pă-
...se face treabă în lumea asta“, răspundea el, dus
...uri

Grig. I. Alexandrescu.

II.

În mișcarea spre progres a țării noastre, dacă ar cere cine-va cu amănunțime factorii ce-au împins-o pe calea înaintare, ar da peste o sumedenie de apostoli și oameni de vogați luminei, despre care nu se știe aproape nimic, dar au avut mai multă ambiție de a-și lumina neamul, decât de a-și împăuna numele.

Despre N. Nanu, acel iscusit luminător, care a aprins scintila de lumină în munții Sucevei, la școala lui A. Bulboacă din Broșteni, unde a învățat carte și Ion Creangă; despre I. I. din Rădășeni; despre sirguitorii dascăli de la mănăstirile Rîșca, Slatina și schitul Rarău, și mai ales despre acel preot de rîvnă și iubire de neam dascăli de la școala montană Neamțului, care a umplut Moldova de cărturari iscuți, despre toți aceștia și mulți alți din alte locuri, nimic nu știm și timpul a tras vălul său de uitare peste modesta, dar nica lor muncă.

Unul din luminătorii poporului, care a căutat mai mult de misiunea lui de cît de renume, care a muncit pe tîmbar și cu spor pentru cei ignoranți, care a fost dezinteresat pentru ceea ce l-a făcut nemuritor, dar care a muncit fără preget și pretenții în ogorul culturii, a fost și nemuritorul Ion Creangă.

El învățase să fie preot. Chemarea însă l-a destinat pe dascălie. Cele bisericesti de și le iubea, nu-l atrăgeau și plăcerea de a fi între nevinovați, între copii. Văzînd că și văzînd, că cu cele bisericesti nu se ține sătul, și mai interesându-se și în politică, lasă calea grea și nepotrivită pentru firea lui a preoției și remase mereu, înfundat într-o lume deucă din mahalaua Țicăului din Iași, și cu meșteșugul

... din Păcurari, depărtare ca de 2 km. și ceva de ...

... elev în școala normală din Iași, prin 1883-84, ... foarte mult la lecțiile lui „meș Creangă” cum îl ... și multe lucruri bune, multe precepte frumoase ... de la el. Metoda nu-i lipsea și misiunea și-o lua ... dragostea pentru luminarea poporului îl făcea să ... de toată lumea.

... în școala lui Creangă, și calcul mental și scri- ... (ortografie) ca la el, nu era nicăiri în Iași.

... considera pe elevi ca copiii lui; el îi pedepsea — ... îl ferit D-zeu de pedeapsa lui — el îi săruta ca un ... când capata răspunsuri cum vra el. Copiii cari făceau ... la Creangă, erau școlari. Și de aceea toamna se ... la școala lui copii din foarte mari depărtări. ... nu trecea de la o lecție la alta pînă cea veche nu ... de toți școlarii lui, și nici nu era greoiu în a ex- ... pînă ce erau pricepute de toți. De vedea copiii ... urt obosiți, le spunea o poveste mîndră, cum știa el ... de-l vedea prea acatați ori obraznici, el nu se su- ... vorba lui din *Amintiri*: „copilul să se joace, Loul să ... și în școală.

... era foarte comunicativ. Fiind odată la el la prac- ... intr-o zi de o parte, și ne zice: „măi băeți, ... de moda nonă, ia ascultați pe moșu, să vă ce- ... din bătrîni și unde oîți greșit să mă îndreptați”... ... pe „Ion Roată”.

... făcîndu-le cu dor de lumină, erau foarte atrăgă- ... de atenție nu se plîngea. Cînd vedea copiii o- ... spunea cîte o istorioară de se stricău băeții de rîs ... începeau munca cu mai multă plăcere. Disciplina lui ... și pe drum era disciplină; nu era rușine măi ... pentru un copil ca vremea de a fi judecat de „Domnu”, ... obraznici pe drum; și cum îl judeca Creangă pe copil, ... descosea de spunea drept, îngrozea pe copil de nu

mai făceau nebunii pe drum numai și numai să nu mure pe „Domnul”.

Ion Creangă a fost și autor didactic și scriitor de cea mai mare valoare. Despre *povești* și *amintiri*, zică ori cine ce-ar zice; ele sînt și vor fi întruparea cea mai aleasă a graiului țaranului moldovan.

Ca autor didactic împreună cu meritosii și hărnicii învățători din Iași: Grigorescu, Enăchescu, Răceanu, Simionescu și Climescu a dat la lumină:

1). *Metoda nouă de scriere și citire*, pentru clasa I-a primară, care a fost cel mai bun și mai răspîndit abecedar pînă pe la 1888, pe care am bucherit mai toți iștii de 25-50 de ani de astăzi;

2). *Învățătorul copiilor*, în 3 părți, una din cele mai răspîndite cărți de citire ce-am avut;

3). *Povățuitor la citire prin scriere, după sistema fonetică*;

4). *Geografia jud. Iași, cu conturul județului*;

5). *Harta jud. Iași*, întocmită în unire cu V. Răceanu;

6). *Regulele limbii române*, retipărite de Creangă cu luarea în seamă a d-lui T. Maiorescu.

Cine va cerceta scrierile de mai sus, la care Creangă a muncit, se va încredința că rivna dascalului din Păcurari era de a produce lucru bun, temeinic și folositor țării, pe care a iubit-o ca pe o mamă adevărată. Abecedarul lui Creangă pătrunsese prin toate unghiurile țării, și *Învățătorul copiilor* se căuta într-o vreme ca iarba de leac. Era o vreme cînd școala din care lipsea cărțile lui Creangă, era considerată ca școală codașă.

Dar... „Vremea trece, vremea vine”; curențele noui au aruncat vâlul uitărei peste operele didactice ale lui Creangă și tovarășilor săi, mai ales că inovatorii de sistemă nouă nu să le refacă în spiritul cerințelor de azi nu s'a ivit încă bătrîni.

De ar servi însă așa de cu credință și spor cărțile autorilor didactici de azi, cum au servit la vremea lor cărțile lui Creangă.

...a ştiut şi i-a fost drag a munci cu spor, rîvnă şi
...pentru ţara lui. În el noi îşi de azi, avem o i-
...operitoare de ce poate omul cînd vrea şi cînd lucrează
...şi tragere de inimă.

...a dus, dar operele lui rămîn nemuritoare.

Decembrie 1899.

M. Lupescu.

III.

În anul 1882 eram încă elev în liceul din Iaşi. Pe atunci
...în ţară un fel de asociaţie contra evreilor, aso-
...care şi propunea să se adune, în fie-care an, în con-
...primul şi ultimul congres antisemit, s'a ţinut atunci

...şi eu unul din acei cari căscau gura în sala fostu-
...năţional, unde se ţinea discursuri de tot soiul şi
...pe toate tonurile, că scăparea Romîniei e numai
...de jidanî.

...văd şi acuma pe Matei Gane, cu ochelarii pe vir-
...citind ceva pe nişte hîrtiuşi, în desperarea în-
...care aştepta, cu o nespusă nerăbdare, să se is-
...odată acele nenumărate foi, cari defilau de atîtea
...pe dinaintea ochelariilor neobositului orator-cititor.
...că nimeni nu asculta pe orator, şi ori-cîtă bună
...să furî macar un cuvînt din cele cari, după
...părea că le rosteşte, era cu neputinţă. Toată
...primbă printre staluri, iar pe scenă, unde era bi-
...se juca un adevărat cadril.

...persoanele de pe scenă, acel care mi-a tras mai
...era un domn bine făcut, cu o faţă roşcovană

şi veşnic zimbitoare, părea foarte hazliu, şi îmbrăcămintea lui, deosebită de a celorlalţi, îi dădea un aer original.

Acesta era Ion Creangă.

Il cunoşteam din poveştile lui, pe cari le citeam, pe o bancă, în clasul de grecească, criticînd pe editorii *Cartoanelor* din pricina formatului acestei reviste, nepotrivit pentru citire în asemenea împrejurări.

Congresiştii plecau cu ala ū din Iaşi. La gară se adunase multă lume. În restaurantul clasei a treia, înaintea teighelei plină cu pahare de bere, sta Creangă, cu pălăria lui cea mare pe cap, întovărăşit de câţiva prieteni. — Ca să-l pot vedea mai de aproape, m-am alăturat lângă cercul acela aşa de vesel. Creangă s-a uitat zimbînd la mine, a luat un pahar cu bere de pe teighea, şi mi l-a întins zicîndu-mi, ca şi cum m-aş fi cunoscut de cînd lumea:

— Trage-l şi tu, bre!

Astfel m-am întîlnit, pentru întăia dată, cu Creangă.

Peste câţiva ani, în 1888, mai mulţi tineri am alcătuit în Iaşi, un mic cerc literar. Intrunirile noastre le făceam în N. Beldiceanu.

În cercul nostru s-a dat ideea să înduplecăm pe Creangă să vie între noi.

Uitat de amicii lui în *bojdeuca* din strada Ticăului, Creangă a primit cu mulţămire propunerea, şi pentru noi a fost o devărată serbătoare cînd l-am văzut în mijlocul nostru, aşezat pe canapeana prea igrăne pentru un corp aşa de respectabil.

Ruşinos, precum era, şi-a scos cu greţ, din buzunarul său unsuroase de pe cari ni-a cedit, precum ştia Creangă să se tească, „Amintirea a patra”.

N'am să uit nici odată entuziasmul ce a domnit în noi aceea între noi, şi mulţămirea ce ne stăpînea cînd vedeam că Creangă se simte între ai lui.

De atunci am legat prietenie cu moş Creangă, şi am fost unul din acei cari am stat mai mult în contact cu el.

În căsuţa lui ascunsă în fundul ogrăzei, era bine pentru orî şi cînd te-ai fi dus. De multe ori găseam în societatea

...a sufletescă de care aveam nevoie; modestia omului și
 ...lul său, făceau să-mi pară inutilități multe trebuinți
 ...cărora lipsă o simțeam așa de adese ori.

Creangă era totdeauna cu inima deschisă; el nu avea taine
 ... prietenii. Din viața lui mi-a povestit multe, din care
 ... pot să le spun acuma.

Creangă a fost unul din prietenii buni ai lui Eminescu, și
 ... lor se începuse de prin 1866-67.

Pe atunci Creangă, împreună cu alți institutori din Iași,
 ... *Abecedarul* pe care-l luase în editură „Societatea
 ... învățătura poporului român”. Venind într-o zi de la
 ... Creangă s-a abătut pe la d. Bodnărescu, care in-
 ... pe D. Maiorescu, ca director, la școala normală de la
 ... Karaul. Acolo a făcut cunoștință cu Eminescu.

Într-una, alta, a venit vorba și despre *Junimea*. Creangă
 ... făcea parte din *Fracțiunea liberă și independentă*, era
 ... Junimei, unde fusese poreclit *Popa Smântână*, și i se
 ... în scoteală un discurs în care ar fi zis: „În țara
 ... n'ar fi rău dacă ar fi bine”. — Afară de aceasta, o mică
 ... personală îl îndepărta de această societate.

Creangă, în colaborare cu alții, făcuse o „Carte de cetire”
 ... aprobarea Ministerului. Ministru de Instrucție era
 ... și unul din coautorii cărții, știind că D. Iacob Negruzzi
 ... la București, l-a rugat să stăruiască pentru apro-
 ... D. Negruzzi — îmi spunea Creangă — i-a răspuns că
 ... aproba cartea, dacă n'ar figura numele lui Creangă pe
 ... Creangă a propus să-l scoată numele, dar tovarășii
 ... refuzat, și cartea s-a aprobat după avizul unei comisii.

Unele aceste împrejurări îl făceau pe Creangă — îmi spunea
 ... nu fie prietenul Junimei; totuși prietenia ce o între-
 ... cu Eminescu, dragostea lui pentru literatură și ad-
 ... pentru dl. Maiorescu, îl îndreptau pașii spre această
 ... a cărei lozincă era: „Intră cine vrea, rămîne
 ...”

Maiorescu și Bodnărescu au introdus pe Creangă la Juni-
 ... unde a putut să rămîne.

De cîte ori se lua vorba despre Eminescu, ochii lui Creangă se umpleau de lacrimi.— În dosul casei, moș Creangă avea un cerdac lat, acoperit cu streșină; acolo, îmi spunea el, ședea Eminescu zile întregi, tolănit pe o saltea, cu ochii pieruți în dealul Cîrifului. Acolo a scris el *Doina*.

În acest cerdac și-a găsit de multe ori adăpost și Agoniș, care mai pe urmă a ajuns Ministru în Bulgaria. De la Agoniș i-a rămas lui Creangă un dulap, pe care-l mai păstra încă.

Creangă era bun de chef. Îmi povestea el despre multe chefuri ce a făcut cu Eminescu în Tîrgușor, la Tîru, unde mînucau friptură de porc cu usturoi în hîrb de ceain, ca să la celebra crîsmă Boltă-rece.

Pentru a-mi da o notă caracteristică despre firea lui Eminescu, Creangă mi-a istorisit că pe cînd acesta se afla încă la studii, în străinătate, D. Maiorescu i-ar fi scris să se grăbească și să vie în țară, ca să-i dea un loc la Universitate. Eminescu i-ar fi răspuns că el nu învață pentru titlu, ci pentru ca să știe, iar D. Maiorescu ar fi strîns din umeri.

Eminescu i-a spus lui Creangă următoarele din viața lui Cuza Vodă.— I. Brătianu și C. A. Rosetti ar fi scris lui Kogălniceanu întrebîndu-l ce-l de făcut cu Vodă Cuza, a cărui domnie, după părerea lor, ar fi trebuit să înceteze. Kogălniceanu li răspunse că Cuza e iubit în țară de popor, și în afară e susținut, și că nu-i nimic de făcut, de cît *doar un pistol....*

Scrisoarea aceasta a căzut în mîna lui Liebrecht care o a dat-o lui Cuza.

Intr'o zi îl cheamă pe Kogălniceanu la palat și după ce îi isprăvește ce avea de vorbit cu el, îi dă scrisoarea zicînd:

— Ia-o, Mihalache; știi că oamenii sînt răi!

De acestea multe îmi istorisea Creangă cît stam cu el ceasuri întregi.

Une ori mă ruga să-i citesc cîte ceva, că el se obosese de scris și de cetit.

Intr'o zi m-a pus să-i citesc din nuvelele D-lui Vlahuță. Eu cetiam rar, și Creangă mă urmărea cu foarte multă

De odată mă intrerupea:

Cum zice el acolo? Asta nu-I pe românește. Ia mai odată. Și-I cetiam din nou cite un pasaj întreg, după ce el repeta cite o frază, ca și cum ar fi scandat-o.

Creangă judeca bucățile literare după efectul acustic care produceau lui.

În Iuliu 1889 m-am despărțit de Creangă, și nu l-am mai văzut — În Decembrie a murit.

Amam de curiud am aflat de la Preotul P. Milieș din Stroșeni (Neamț), un amănunt interesant din viața lui Creangă. El mi-a spus că el a fost diacon, și s-a *despopit*.

Un cerc de intimi ar fi istorisit cum și-a tăiat *coada*. El fusese la Roman în gazdă la un diacon; diaconuța nu-și lua ochii de la coada lui, și mereu se jăluia că de ce nu și ea așa păr frumos. Creangă fără a mai sta mult în gânduri, pune mina pe o păreche de foarfeci, taie coada și prezintă diaconuței, zicându-i:

Dacă-ți place așa de mult, poftim-o.

Și apoi să se scornitură... acel cari a fost intimul lui Creangă în toate timpurile, ar putea să ni spună.

Artur Gorovei

10 ani.

De la moartea lui Ioan Creangă sint zece ani trecuți. — Din fruntea numărului de față, ne-am hotărât să scriem în memoria cetitorilor cite ceva din viața lui.

În toate morțile se scormolesc în groapă. Cu Creangă însă lucrurile se schimbă. El ca Român neaș, născut dintr'o familie veche țărănească în satul Humulești din județul Neamț, a făcut mult pentru nație.

În toate neaș se citesc și recitesc *amintirile, snoavele, poezia* lui Creangă! Cite din bucățele de hârtie, pe care el

avea obiceiul să-și însemneze în cea dintâi formă, neînșurubată încă bine, amintiri și impresii, și cîte chiar din cele terminate nu s'au împrăștiat pe la prietenii, rude și cîte lea risipit întâmplarea. Toți cari ați ochi și vor să vadă în vederile lui fondul cugetărei, toți care ați vorbit cu dînsul, știu că c'a fost un om de ispravă.

Pe cît am citit despre el, pe cît mă pricep și pe cît vederile-mi vād în fondul cugetărei lui, mă voi încerca, dacă nu greșesc, a aminti cîte-o leacă din viața lui ca dascăl, ca naționalist și din amintirile lui din copilărie.

Asupra vieții lui ca dascăl, ori și cine a avut fericirea să-l fie elev, își poate aduce aminte cu cîtă esactitate la îndatorirea; cu cîtă dragoste privea școala și cu cîtă căldură și entuziasm propaga de pe catedră patriotismul și curata limbă românească. Nu din fală și-a privit misiunea, ci din dragoste, și a ținut ca odată cu știința de earte să se generalizeze o limbă curată, nu impestriată cu cuvinte străine, care de care mai pocite. În acest scop Creangă, în 1868, împreună pe cînd era în focul lui de dascăl adevărat, întovărărit de Grigorescu, Pr. Enăchescu, Climescu, Răceanu și Simionescu scoate „Metoda nouă de scriere și citire” în prefața cărții zice :

„În 1868 noi institutorii de mai sus, după un mic curs de pedagogie făcut la D-l Tit. Maiorescu în școala normală „Vasile Lupu” din Trei-Erarchi, și după o practică de vreo cinci ani, am scos la iveală abecedarul pomenit mai sus.
„La întocmirea abecedarului nostru, ne-am povățuit în totul după metoda scriptolegă și cea fonetică, ținînd samă, în primul rînd, la înțeles, și de *firea limbii noastre*”.

Între altele, Creangă a ținut la limbă, căci numai așa se pot da datinele și obiceiurile a putut a ne mai păstra naționalitatea față de multele nevoi, hoarde barbare ce ați cutreerat noua noastră patrie.

Creangă n'a căutat să se îmbogățească din munca sa intelectuală, să facă negustorie pe socoteala învățămîntului public. Lucru ce reeșă din însăși a sa mărturisire precum următorul

...plin'acum este proprietatea noastră dreaptă, atit
...si materia'ă. Şi plin'acum n'am făcut negustorie
...vindem la vre-un editor, pentru a nu ne mai interesa

...metoda nouă a învăţat şi oamenii adulţi a citi şi
...precum: cei de la şcolile de adulţi, soldaţii de pe la
...băieţii de pe la dughene şi alţii. Ba chiar şi
...ou perl albi a învăţat pe această carte a citi şi

*

* * *

...de mult, spre ruşinea noastră, a început a se lua şi
...mai în serios chestia naţională. În scurgerea anilor
...este un muritor, dar s'a stins ca scintea fără jar.
...trecuţi din viaţă, dar care trăesc şi vor trăi cu
...şi Ion Creangă.

...naţional la Creangă să vede mai în toate lu-
...dar mai bine e versificat în însuşi poezia proprie:

OLTENII ÎN IAŞI

I.

II.

...ce răsună? Ce s'aude?
...de glas dulce rminesc?
...ca răsal ca bradul verde,
...noştri li uimesc?
...olteni, seăparea noastră,
...raţi-vă ieşeni!
...cu talna creştină.
...raţi de la olteni.

Oltul falnic prin copii-şi
Zice Prutul scîrbit:
„Dulce frate, fii în pace
„steaua ta a răsărit!..
La cel glas de mîngiere
Geme sufletu'n duşmani,
Voi cu inimă creştină,
Nici un ac de la Jidani!

III.

Mică e lumina încă !
 Dar credința'n cel de sus,
 În părintele dreptății,
 Și-n tinericu-î răpus !
 Soarele frumos luci-va...
 Bucurați-vă ieșeni !
 Voi cu inima creștină
 Cumparați de la Olteni.

IV.

Iasmele otrăvitoare,
 Duhul rău și necurat,
 Vai ! destul ne-au supt puterea
 Și viața ne-au secat.
 De pe ochii voștri rupeți
 Pînza ntinsă de dușmanii !
 Voi cu inima creștină,
 Nicî un ac de la Jidani !

Mulți admiratori au „Amintirile lui Creangă“; și cum, mă rog, să n'aibă, cînd el fără nici un înconjur ș'a scris cu atîta foc, toate păsurile și nevoile prin care a trecut ? Turbulența lui poreclit de fete la șezătoare, carnea cu țircovnicul, plădurile lui de fata popel, ducerea în Broșteni la școala din Balș, umplerea lui de rîe căprească, stricarea casei întorcîndu-se întorcînd în Humulești, plecarea la catehetul din Fălticeni, isprăvile lui în Fălticeni, iară-și în Humulești, din nou drumul la școală și apoi la școala din Trei-Erarchi, etc. etc. sînt atîtea amintiri descrise și cu atîta ghibăcie și claritate de limbă curat romînească de-ți uiți de foame și sete, numai să tot citești și nu te mai hrănești. Așa a fost de istet ne-a trecut povestitor Ioan Creangă, despre care nu pot încheia mai bine rîndurile de mai sus, de cît cu însuși cuvintele sale:

„Ia am fost și eu, în lumea asta, un boț cu ochi, o boțăcată de humă insufletită, din Humulești, care nici frumusețea „pînă la douăzeci de ani, nici cuminte pînă la treizeci și nici bogat pînă la patruzeci nu m'am făcut. Dar și sărac ca în „anul acesta, ca în anul trecut și ca de cînd sînt, nici odată „n'am fost.“

Nicolai Vueltje

Învățător

Pașcani, 16 Decembre 1899

Sfîrîiacul

(Amintire)

*(furul cărunt m
vânt în apă fierie)*

de pe cînd eram și eu mai tînăr, — și oamenii par'că
sunt mai buni.

Eu am mai bine de zece ani de-atunci. — Trăiam în Iași, —
și ne hotărîserăm cîți-va să ne întîlim, odată sau de două
ori pe săptămîină, ca să ne mai vorbim și să ne mai citim
cîteva numire.

Era printre noi Ion Creangă, neîntrecutul povestitor, bunul
prietel Ion Creangă; erau N. Beldiceanu, Eduard Gruber,
Alexandrescu, (Grig.), Artur Gorovei, Anghel: tineri
de iluzii și de viitor, — vremea ne a dovedit însă că am
fost mai multe iluzii de cît viitor —, tineri cu dorul de muncă,
cu înguste și cu inima deschisă unul față de cel-lalt.

Și din noi cîți am mai rămas? — Trei sînt morți, trei
sînt judecători. — și eu? — eu nu mai știu singur ce sînt.
Dar cei trei, de 'ntîi, să vede, au fost mai cu noroc!

Eu lăturam, zic odată sau de două ori pe săptămîină la
Beldiceanu, la Beldiceanu ori la mine.

La adevărată sarbătoare cînd ne duceam în Țicăul-de-sus,
la Țicău. Vara îl găseam, de obicei, în cerdacul ce dădea
pe dealul Cîrcii. Jos pe o saltea îl vedeam pe Creangă,
pe Creangă pe o saltea goală în halat, cu un șervet așezat pe după gît ca
pe o șergă de nădușeală, lingă el cu o lopătică lungă cre-
șterea vîrf ca să se scarpine pe spate; îl găseam pe Creangă
într-o stare vesel, totdeauna gata să ne mai spue de ale lui.
Cînd ne duceam la dînsul, nici vorbă nu era c'o să poți
să stai pînă seara tîrziu.

Am mai aminte de o seară petrecută împreună prin No-
vembrie 1888.

Să hotărâseră prietenii să vie la mine. Locuiam pe atunci în Sărărie într'o cameră mică la al doilea cat. Veniseră și veniseră și câțiva mai străini de noi, — și cel din urmă mai fost Creangă.

I-am cunoscut glasul și i-am deschis ușa mare. Moș Ioane cum îi ziceam noi, își întinde mina din antreu și mi se să-l trag în casă că singur n'are nădejde să poată treci pe ușa prea mică pentru circumferința lui.

În casă ne așezarăm care pe ce am putut, și vorba și glăsuțurile nu se mai isprăveau.

Unul din cei noi veniți, — nu-l spun numele, azi știam că era în București, — ne amenință cu citirea unei poezii. O îl făcui să citească o fi curiozitatea, nu știu, dar am ascultat-o cu toții în cea mai mare liniște. Până aci toate bune; dar vezi că liniștea s'a prelungit cam prea mult și după citirea bucății.

— Ei, cum vă pare? întrebă autorul.

Noi, smeriți, cu ochii în jos, tăcem.

— Cum ți s'a pare Domnule Creangă? repetă autorul.

— Bună, foarte bună: un sfirîiac; răspunse Creangă și glasul liniștit.

— Ce-i sfirîiacul, moș Ioane? întrebă autorul.

— Uite ce-l, încep Creangă. Zice că odată un țigan fierar, trecînd printr'un sat striga cît îi lua gura: — Potcoave potcovar, meșter potcovar.

Un român, auzindu-l strigînd așa, se'ndreaptă spre țigan cu o bucată de fier în mînă.

— Bună ziua.

— Mulțumim duminale.

— Mă, meștere, știi tu să faci potcoave, mă?

— Cum să nu știu.

— Uite să-ți dau, mă, să-mi faci din fierul ăsta patru potcoave?

— Altit; și s'aun înțeles din preț.

Țiganul își așează jos foile, aprinde cărbunii, potcovăște covala, și vîră fierul în foc.

Cînd fierul s'a înroşit, îl pune pe nicovală şi dă-l cu ciocanul de marea cît colo stele aprinse:—şi ear îl pune în foc; şi ear îl bate;—şi cu cît îl înroşea şi-l bătea mai mult, cu-atît se subţia şi fierul tot mai tare.

Pe tigan îl treceau toate năduşelele şi nu era chip să ne povestească potcoavele.

—Nu n'arziu fierul să subţiasă atît, că nici nu mai era de ce să ia însă potcoave.

—Mai romînică, zise tiganul, ştii una?—Potcoave nu-ţi fac dar dacă vreal, din fierul ăsta, să-ţi fac un sfîrliac.

—Dă-mi plictisit:

—În fa-mî şi un sfîrliac, mă tiganе, numai să scap de tine.

Atunci tiganul, vesel, vîră din nou fierul în foc; suflă cît poate din foş, suflă de fieră foşul, şi cînd l-a scos, fierul era ca argintul.—şi tiganul grăbit îl bagă în copaea cu apă caldă să-l lăugească dînsul:

—Sunt, făcu apa din copae.

—Uite, mă romîne, gata sfîrliacul.

Atunci sfîrliacul zise Creangă şiret. Aşa-l şi poesia ta că te lăpăvind, se urcă în fundul patului; iar noi ne am prăpădit de ris.

Corasi

† Ion Creangă

Paratitorul popular, istetul înţelegător a poveştilor şi basinelor ţărăneşti, Ion Creangă cel vesel şi pururea bun de stat, s'a stîns, doborît de o neîndurată boală, obscur şi modest, fără pompă şi fără vuet, aşa precum a trăit. O viaţă de învăţător de şcoală primară, înecată într'un spasm de suferinţă, dar alte chinuri de altmintrelea decît ale suferinţei sale. O moştenire de scrieri, nu numeroase dar interesante prin genul şi suflarea stăpînitoare ce le s'răbato.

Ion Creangă a fost unul din acei rari scriitori populari,

Amintindu-I aceste linii, noi cei care l-am cunoscut
 și pe urmă, nu ne putem deslipi de amintirea ei asurilor pe-
 trite în societatea „Junimea”, fiind Creangă cu o vervă
 înviesitoare, povestea basme și anecdote, întocmai
 ca face la șezătoare, totdeauna cu haz și cu sare, așa
 binecunoscut altul ca dinsul nu știa să le spună.

*

* *

Apreciind meritele lui literare și didactice în rîndurile ce
 am scris, mai suntem încă datorți să onorăm aceleași merite
 prin publicitatea cele-va note particulare din viața lui I. Creangă.
 Acestea nu-I nevoe. Și-a scris-o el singur pentru partea
 cea mai frumoasă a vieții sale, pentru timpul copilăriei,—așa
 cum nu o putea scri nimene. Cetățenii ieșeni încep
 să cunoască viața de mai tîrziu, după ce ajunsese diacon—
 nu un diacon mai altfel decît ceilalți, ca strimtorat în haina
 bătrânească. Lumea l'a cunoscut mai întîi la întruniri poli-
 tice locale, unde a ajuns a fi un orator iubit și popular
 și un vajuic adversar al—junimiștilor. De pe atunci Iacob
 Caragiale i-a dat un loc în satira sa numită „Electorale”
 și parintele „Smîntînă” este croit pentru a ridiculisa pe
 acest adversar.—Dar pe acea vreme Creangă încă nu-și
 cunoștea talentul nici habar n'avea că el va fi unul din cei
 mai spirituali scriitori romîni. După gluma ce se făcea în
 „Junimea”, Creangă a fost „descoperit” de regretatul Emi-
 nescu. În adevăr, după ce Creangă s'a răsposit, și a rămas
 un timp institutor, veni în contact cu Eminescu, pe cînd acesta
 era profesor școlar în județul Iași, deci pe la 1874. Peatra
 bătrînă care ședea ascunsă în pulberea școlii primare a
 fost ochilor pătrunzători ai revisorului poet, și astfel
 Creangă a fost „descoperit.” Cine știe cit iubea Eminescu
 pe omul român cel neatins încă de valorile civilizației, își poate
 imagina cum a trebuit să prețuiască Eminescu, în lumea
 de atunci, descoperirea unui talent cu totul nefluentat de
 nici valuri. De aci prietenia dintre Creangă și Eminescu.

Sub îndemnul acestuia, Creangă s'a încercat să scrie, și era timid și sficios pentru nemărginita sa îndrăzneală de a se învâtaților de la „Junimea” prostiile sale—acesta era sentimentul său personal—a calcat pragul întrunirilor literare ale Junimei în contra căreia luptase în politică.

Care n'a trebuit să fie surprinderea sa când a văzut cum se sfășie și se nimicesc în sinul acelor întruniri lucrări fără valoare și reputațiile usurpate, cum se critică de aici chiar erorile și lucrările fără merit a celor ce erau de față și cum se pretuiesc de mult mărgăritarele de spirit și de știință de la Humuleștiu lui Creangă. Ce coincidență bizară! Am văzut mijlocul acestor întruniri, s-a regăsit cu Gh. Pann, care în răspuns „Electoralilor” lui Negruzzi scrisese „Boericații”. Astfel republica literilor și a științei întrunea pe acei care în viața de dinainte fusesă vrăjmași în politică.

De notat mai este încă din viața lui Creangă, faptul că el și se datorește permisiunea ce o are lada cu păpuși a lui Hangan de a-și continua tradiționalele reprezentații în carne și oase. Un Primar al lașilor, nu mai știu care, dar nu era nici departe junimist, a oprit jocul păpușilor. Atunci Creangă a stăruiat la Primărie pînă cînd s-a revocat ordinul.

În fine Creangă a murit de două ori. Odată cînd l'a apucată în tîrziu o boală, a căzut de pe catedră în timpul clasei și imediat s-a răspîndit vestea că Creangă a murit. Odată din București îi făcuseră necrologul. Cu toții crezurăm că i-a murit moartea. Ne-a fost dat însă mai curînd decît ne deam, să avem dureroasa sarcină de a înregistra adeverința lui moarte. Un valoros și demn cătățean, un institutor științios și un bun pedagog, un om de talent original și puțin !

Profesorul Creangă

Amintii de o viață atât de monotună, de o viață care îl vedea în fie-care zi cărâși în aceeași clasă, pe aceeași catedră unde avea să-și petreacă ziua întreagă printre copii, Creangă de multe ori era nervos și supărăcios și atunci nu mai era Creangă cel bun și glumeț de altă dată. Val atunci să-și amintea de nenorocii cari trecuseră pragul clasei cu tema ne-terminată sau cu lecția nel învățată!

Într-o zi, rădică catedra, și tu, măi [adresându-se la copil] scoate pe sfântul Niculae.

În mijlocul unei tăceri neplăcute apare de sub catedră palidutul sf. Niculae în simpla haină a unui măi simplu bărbat. Dar aparițiunea deșteptă în noi amintirele unei usturimi pe palma mlinei.

Atunci, în mijlocul acestei tăceri și înaintea unei mulțimi de fețe palide răsunaū loviturile monotone și cadentate ale palmei Niculae pe mlinele nenorocitalui ce nu-și făcuse temele.

Atunci batistele! — se aude vocea lui Creangă, și într-o clipă toată clasa întreagă se ridică în picioare și cincizeci de copii înmărmurind rădică în sus cite o batistă.

Dar val cîți-va stau triști, cu fețele palide de frică și rușine. Au uitat batistele acasă. Sermanii... Nu vor mai avea...
—

Monitorul să-I însemne și să le ia căciulele; or sta pe la mna...

Și Creangă iese tăcut din clasă.

Nu mai era vorbărețul Creangă de tot-deauna, era un om aspru și tăcutul Creangă.

Dară aceste ore în care Creangă își vărsa durerea asupra școlarilor, erau rare de tot. Când monitorul nu-l dădea o listă de obraznici, când era tăcere și când toți își știau lecțiile, atunci el era iarăși bunul Creangă, blând și sugaliv ca tot-deauna.

Și noi, copiii, uitând repede pe furiosul sf. Nicolae de ce prindeam eară încredere și ascultam cu drag poveștile lui Creangă. El era bolnav încă de atunci.

— Lăsați-mă în pace, ... sînt bolnav, ... se văita el și scotea un praf din buzunar; iaca, trebuie să iaș doftorii... Vasilie de ce n'ai venit ieri la școală?

— Is bolnav, dom Creangă.

— Da ce ai, copile?

— Junghiu, dom Creangă, ... iacă aici... Și Vasiliu astat locul cu mîna. Când m'apucă, nici că mai pot resufla.

— Iracu de mine, .. te -ai răcit; ... ea să vii la mine, ... oi da eu ceva, că-ți trece îndată.

— Bine, dom Creangă!... Și Vasiliu nu mai știa ce să zică și să-l mulțumească.

— Tare e bun! își ziceau băieții unul altuia

— Să-l rugăm să ne spună o poveste, zice unul încoace.

— O poveste, dom Creangă, ... îndrăznește unul din școlarii cei buni, să-l roage.

— O poveste! .. O poveste! .. se aud voci rugătoare din toate părțile.

— Iar cu povești, .. trece timpul, .. zice Creangă.

— Vă rugăm, dom Creangă, .. o poveste!

— V'am deprins cu poveștile estea, și n'apuci nimeni dom Creangă, o poveste, și iar poveste,

Dară Creanga se apropie de catedră, își ia scaunul acolo și-l pune lângă noi.

O adevărată mormintală tăcere e în clasă. Nici o mișcare, nici o șoptă nu se aude. Nemișcați stau toți în bănci cu gură căscate și cu ochii boldiți asupra lui Creangă care gîndindu-se

... în timp începe povestea.

... Căci nă fost odată o babă.....

... în spaţiu mai departe.

... în vreme ce admirăm azi cu toţii, auziam povestindu-se
... despre un întregul farmec ce ştia să-l dea Creangă.

... Lângala! lângala! lângala! .. se aude clopotul şcoalei
... în timp de obşte cu veselie inima şcolarului, dar care a-
... se ne întrerupsese tocmă în mijlocul povestei.

... Căci o sfinşesc altă-dată,... că tot mai este mult până
... la sfârşit, .. zicea Creangă văzându-ne trişti.

... În vara atât de dragă copiilor se apropia şi dornul juca-
... tor pe afară devenia din ce în ce mai puternic în inimile
... noastre şi ne atragea afară pe câmp deschis, unde la jocul
... nostru în vremea copilărească uita repede necazul clasei şi grija
... bolilor nelavăta'e.

... Dar Creangă, care n'avea inima îngustă a dascălului ru-
... şii pe catedră, înţelegea neastimpăru copiilor

... Într-o zi, ne zicea el, iaca, Joia, dacă a fi zi frumoasă, om
... să se joace cu toţi; şi după ce Creangă mai face repede obi-
... cuinţa reviziei a batistelor încetişor şi fără sgomot, „ca nu
... să se audă cei din cele-lalte clase şi să vie după noi”
... din clasă şi apoi din ograda şcoalei.

... În de mândri eram noi când vedeam lumea uitându-se pe
... câmp după noi.

... În acum vă puteţi juca pe aici, ne zise Creangă ară-
... tând câmpul Copoului cu lăţul lui cel gros.

... În îndată începu jocul mingei.

... Creangă priveşte cât-va timp. Se apropie apoi de băeţii. Ia
... în mână băţul de bătae şi dănd mingei o sdravănă lovitură,
... se îndreaptă departe... dar cade în mâinele unuia din băeţii.

... În un cuc, în un cuc... strigară o mulţime de voci co-
... pătăni.

... Apoi de acum ne-aţi scos din bătae, zise serios dom-
... Creangă, dându-se la o parte.

... Căci deja obosit. Se aşeză pe iarba, îşi scoase pălăria lui
... şi îşi ştergea sudoarea cu basmaua lui roşie.

Încă și azi, cînd amintirea îmi rechemă acea vreme, pot să văd grămada școlarilor cari se jucuă pe verdele covor alergic încoace și încolo, sburdalnic și neastîmpărați, strigînd și șuerind . . . iar colo, la o parte, un om gras și grosolan se ședea zîmbind la jocul copiilor : profesorul nostru Creangă . . .

Cite-va luni în urmă,, cu atestatele de promovare în mîni luam rămas bun de la acela care mi devenise drag ca un părinte și care mi-a lăsat impresii ce nu se șterg din mintea omenească.

*

* *

De trei săptămîni deja eram școlar al clasei a treia și toate aceste fața noului profesor n'o văzusem încă. „E bolnav zicea fi-care. Dar ne mai sfîrșindu-se pretextul boalei, părinții mei mă mută la altă școală.

Intr'o bună dimineată, pe cînd veneam de la școală cu cărțile sub subțioară, mă întîlnește Creangă. Scot palaria înaintea lui și Creangă se oprește.

— Ce mai faci, mă întrebă fostul meu profesor zîndu-mă pe nume, și unde înveți?

— La Ropală, dom Creangă.

— La domnul Ropală se spune, cînd vorbești de un școlar mai mare, mă dojeni Creangă, și nu așa cum ai spus.

Era cea din urmă părintească învățătură ce am primit de la Creangă, era și cea din urma oară cînd vorbiam cu el și cînd se despărți de mine rămăsei nedumerit cît-va timp pe un străduț uitîndu-mă lung după el cum mergea greoiu, cu stracholă în mîni și cu palaria mare și bastonul gros în mînă, . . . tocmai așa cum îl văzusem întăiași dată cînd intră în clasă.

(Lumea Ilustrată, nr. 1)

Notiță asupra manuscriptelor lui Ioan Creangă

Am îndrindu-se ca numărul de față al revistei „Şezătoarea” să aibă închinat amintirii nemuritorului Ioan Creangă, de la care moarte se împlinesc 10 ani, mi-am fost pus în gând să fac un mic studiu asupra manuscriptelor lui Creangă. Se vede însă că asta n'o puteam face, de cît avînd supt ochi toate vremele aceste manuscripte. Şi întrebasesem eu în dreapta şi în stînga, ca să aflu unde să fie manuscriptele rămase de la Creangă, dar nu găsam pe nimeni să-mi ştie spune ceva. Mi-am fost atunci s'o iaŭ sistematic şi m'am dus întăi la casa locuință a lui Creangă din Ţicăul de sus, unde mi s'a spus de către foasta lui soție de-al doilea că toate manuscriptele au fost luate de răposatul Gruber, care împreună cu dl. A. D. Xenopol şi cu D-l Gr. Alexandrescu luase însărcinarea să publice operele complete ale lui Creangă).

M'am îndreptat atunci la D-l Xenopol; D-sa însă mi-a spus că nu are în păstrare nici un manuscript de-a lui Creangă. Am rugat apoi pe un prieten, care cunoştea pe Dl. Gr. Alexandrescu, să-I scrie şi să-l întrebze şi pe dînsul în această privință. D-l Alexandrescu a răspuns că el nu are nici un manuscript de-a lui Creangă, dar că în albumurile lui Gruber şi în cele ale lui Ieldiceanu se poate să se găsească bucăți inedite de la Creangă, adăogînd că D-l Xenopol păstrează „o sumă de lucruri pornografice al căror autor e Creangă”.

Am rămas acum altă, fără numai să aflu, dacă nu mai ar fi rămas manuscriptele lui Creangă în biblioteca lui Gruber. Mulțămită unui prieten şi amabilității dl. Dr. A. Mendel, am fost pus pe cale să mă luminez asupra acestui lucru. Răposatul Gruber își luase însărcinarea să cerceteze

toate manuscrisurile lui Creangă, pe care le avea în păstrare, și să priverigheze publicarea lor. Murind însă Doamna Gruber a vîndut D-lui Dr. A. Mendel biblioteca sa, în care se găseau în păstrare și toate manuscrisurile lui Creangă. Parte din cărțile cumpărate astfel, D-l Mendel le-a vîndut librarului Israiliteanu, parte le-a păstrat. Că cărțile păstrate erau și cele câteva vravuri cu toate manuscrisurile lui Creangă, dintre care pe cele mai multe D-l Mendel le-a aruncat afară ca netrebnice, iar rămășița („o sacă de hărți de acestea“, după zisa D-lui Mendel) a dat-o profesor de limba română Gh. Scobai din Iași, fără nici o plată, afară de o poveste pornografică de Creangă, intitulată „Măcelul cel prost“, pe care i-a dat o numai cu împrumutul.

Celelalte povești pornografice D-l Mendel zice că stă în D-l Xenopol, iar în sarcina de hărți dată D-lui Scobai după zisa D-lui Mendel, o mulțime de însemnări (probabil cele pomenite în biografia făcută de D-l Gr. Alexandrescu) proverbe, bruloane de ale poveștilor cu miș de știri, scrisori ș. a. Între cărțile nevîndute de D-l Mendel am văzut albumul răposatului Gruber, în care a scris Creangă trei fragmente din Amintirea a-IV, toate avînd data „Iași, 1861, Iunie 29“. Copia acestor fragmente, făcută de Gruber împreună cu autograful prefetului lui Creangă la Povestile lui Creangă, o scrisoare a lui Gruber privitoare la editarea scrierilor lui Creangă, D-l Mendel a avut bunătatea să mi le încredințeze. Eu le-am depus la Biblioteca Centrală din Iași. D-l Mendel a mai avut bunătatea să-mi împrumute o fotografie a lui Creangă de pe cînd era diacon. Am reprodus-o și, de cînd a gata clăseul, va fi alipită la acest număr.

Ducîndu-mă la D-l Scobai, l'am rugat să aibă bună voință și să-mi pună la îndămintă pe cîteva zile manuscrisurile lui Creangă ce i-a fost date de D-l Mendel, spre a le putea cerceta. Dar însă, purtîndu-mă cu feliori de vorbe și amînări, mi-a refuzat acest lucru.

În acest timp aflăm că manuscrisurile de-a lui Creangă s-au găsit și la D-l Silvestru, student universitar. Și într-o

3). *Cuvinte, rostiri, zicalori, proverbe, gicitori:*

„Intinat, plingărit, spureat Imprilistită.

„Hămisit de foame Motocei la rochie. Și cu chin cu ve

„*Nu* se poate *aciod* de răul lor. Tare mi-i deșant *mirare*.

„S'a zorcăit. Umblă'n fleorturi. Face marazuri.

„Știe ea Smaranda, ce poamnă de om ești tu, hi hi hi!

„Măi Ioane, hai gata ești?—Gata, gata! Am legat

„și mai am cinci și apoi pun pe cîrnu cu ochii la loc.

„Mă mănâncă ce mă mănâncă, da i-aș face-o eu.

„Nu-l om a cătărei (genetiv) = de samă.

„Aistuia mai n'ai ce-i face.

„Se vede că nu i-l prea îndămină Bălăe!, că vine *pielea pe băț*.

„Am fost și am văzut... Era și nu era.

„A zis e'a veni —, dacă n'a veni.

„Se vede e'a venit —, de n'a mai venit...

„Hup! zup, zup!

„De-abia mi-o duc,

„Și mi-o duc cu mestesug

„Pe doauă roate de plug!...

„Cât a cură, n'a da n gură.

„Vorba ceea: „Aista-i băetul gălătanul;

Care ș'a bēnt sumanul,

Și-a rēmas într'unu (numa'n) ilic

Și ăi ie dracul de frig”.

„Vorba ceea: „Ziua se teme de bivoli, și noaptea *pe dēnsul*”.

„Stămbiil mănâncă țara și dreptii n'o lasă...

„E rău să te pui slugă la dirloagă și toate au șartul

„Vrabia malai visază și calicul comindare.

„Intr'un crac bortos, șede dracul mănios (pușca).

„Supt un cărpănaș, joac'un epuraș (furca și fusul).

4). *Fel de fel:*

Pe păretele unei cărți stă scris de Creangă: „La

la 28 zile s-a săvârşit din viaţă părintele meu *Stefan*
de la Păru *Creangă* şi saşi înmormantat la Bise. din satul
 Păruţeni lângă satul frumos şi spre ştiinţă am însămnat—
 (după) l. Creangă. 1861 Septembrie 29 zile”.

Pe paretele altei cărţi se iscăleşte: „Le Diacon Creangue
 1863 Martie 31” şi apoi cu creionul adaugă: „Astăzi 16 Ia-
 nuar 1872 s-a întâmplat un plăcutu accident pentru mine”.

Pe paretele din urmă a „Poeziilor populare” de Alexandri
 cu creionul de mîna lui Creangă următoarele:

„In 3 Fevruarie, duminica, pe la vr'o 6 ½ ceasuri, am
 văzut un curcubeu frumos în spre răsărit, privindu-l din
 balconul arhondaricului de la Mănăstire Neamţului, când
 am fost cu V. G. Mortun să vedem pe M. Eminescu!..
 Pe el omul de vr'o palmă domneasă de gros în una şi
 pe 2 Fevruarie 1887.

„Totuşi după atâta amar de secetă, adecă in 2 (două)
 Septembrie st. vechiū, pe la 3 ceasuri după ameză, ear
 văzut un curcubeu tot spre răsărit. 1887 Sept. 2.
 l. Creangă”.

Pe o filă a cărţii „De obşte Geografie ş. c. l. de Amfilo-
 p Stăniul, 1795” scrie Creangă: „Din cărţile subscrisului
 Creangă 1878. Dăruită mie de d-l Mihail Eminescu
 omul scriitor şi cel mai mare poet al Românilor. 1878.
 Din hîrţele din ea nict o filă. l. Cr.”

„Inet şi cîteva pornografi populare scrise pe filele cărţilor.

„Corecturi la *Amintiri*, făcute pe textul *Convorbirilor*

la pag. 9, rîndul 21: clămpănea de bătrîn *ce era*).

la pag. 20, rîndul 23: iar pe soră-ta *Ioana*, de grăbiţi ce

la pag. 25, rîndul 11: Şters „Dumitru pe la Pîrăul Cîrjel”

„*Alecsic-so* [sic] *de la Dorna*”.

la pag. 57, rîndul 24: „Pe semne te mîntincă spinarea,

„*vai tei măi fică!*”

Cuma

Adaugirile sau îndrăptările sînt subliniate, iar pag şi rîndul e
 la pag. 11, Serieri 1892, Iaşi.

la pag. 59. rîndul 21: „cite-a pătimit sireaca din p...
na mea și eu din pricina ei. i-ai plinge de milă“.

la pag. 84, rîndul 2: „Unii cîntău la psaltichie coloa
cu ifos,

„Ison, oligon, petasti,

„Două chendime, homilă.“, pînă ce răgușat

la pag. 84. rîndul 23: „nu mi s-a dat a vedea;“

la pag. 93, rîndul 24: „ne trezim cu popa Buligă, ce-i sîră
și Ciucălău“.

la pag. 105. rîndul 20: „le pune la uscat pe vatră deoparte“

la pag. 106, rîndul 4: „îi trîntesc scroambel de cap
șters ciubotele.

la pag. 114, rîndul 17: „Na-ți-o bună, că ț'am fînt
zise Trăsnea“.

la pag. 167, rîndul 11: „Să dea Domnul, cucoane, să ne
alt-fel, că mie unuia nu mi-a părea rău...“

6). Pe unele file stă scris titlul său schițarea unor povești
sau anecdote. Așa bunăoară: „Poveste. Un țigan care a chierat
un bostan“. „Povestea cum a răsărit sambu-le (sic) de bostan
vîzînd cu ochii din datul femeii cu haligă pe jos“. Apoi
„Mamă, mare cap mai are popa ista (anecdote)“. În altele
următoarele rînduri le-am găsit scrise în două locuri.

„De unde—? Cum—? și câte—?— Din Epir în Atena
Teodor— și 5 sute...—

Din cele de mai sus luminat se vede că, cu toată bună
mea voință, gîndul de a face o cercetare asupra manuscris
telor lui Creangă, nu l-am putut aduce la îndeplinire. Și atunci
am chîtit că făcînd această notiță, voi fi poate de vreun
folos celor care vor dori să încerce acelaș lucru.

Nu mă pot însă opri de a face cîteva constatări, ce mă
mai puternic din rîndurile de mai sus, din prefata D-lui A.
nopol la volumul de Povesti a lui Creangă, și din următorul
pasaj din serisoarea lui Gruber mai sus amintită 1).

1). Această serisoare purtînd data 16 IANUAR 1890 IASI ora adresată D-lui Creangă
I. Creangă, căpitan în geniu, Brăila. Se vede însă că tocmai în acest timp
capitanul la Iași, serisoarea n-a mai fost trimisă. Asta se poate deduce din
textul scrisorii: „După cum spuseseră mă așteptam să te văd din și în zi și de
to: amînam de a-ți scrie“.

lui vine Morțun pentru a ne înțelege asupra cumpărării (coșilor din care sunt tipărite de el). Cu dînsul vom face un contract prin care el va ceda drepturile de editură, ce le avem de la părintele tău.

Așa a fost Xenopol la noi și a văzut cele ce am făcut și ne-am pus asupra modului de studiere, apoi am luat o serie de deciziuni asupra tipăririi, deciziuni pe care le-am consumat într'un proces legal cu lam iscălit cu toții și care se află în păstrarea mea. Iată deciziunile noastre :

1) Se va face întâi o ediție în formatul celor 10 coale cumpărate de la Morțun, în 3 volume: I) Povești, II) Amintiri și Anecdote, III) Memorial asupra lui Creangă și Varia.

2) Ediția aceasta va fi ilustrată și anume la Povești de fiecare cite o ilustrație, iar la Amintiri cu ilustrații separate și intercalate. Ilustrațiile vor face la Paris după fotografii și un terțial de desemn din țară.

3) Ediția aceasta va fi pusă în vânzare odată, adică odată cele 3 volume împreună.

4) În afară de această ediție se vor scoate poveștile într'o ediție populară de carte aparte, adăugînd și ilustrația respectivă.

5) Se va cumpăra de la V. G. Morțun cele 1600 exemplare în 10 coșuri aparte, cu prețul plătit de el tipografului [adică 720 lei] plus un terțial pentru ediția de lux".

Nici unul din cele patru puncte n-a fost pe de a întregul pus în îndeplinire. Și cea ce-i mai dureros este că scrierile lui Creangă cuprinse sub cuvîntul „Varia”, ce avrați să fie puse în vol. III, după scrisoarea lui Gruber, sau în vol. II după următoarele rînduri din prefata D-lui Xenopol): :

„Al doilea volum va conține . . . și cîteva *Fragmente* din scrierile mele care nu apucă să le isprăvească (Creangă)”—se poate considera ca pierdute odată cu pierderea în cea mai mare parte a manuscrisurilor lui Creangă. Iar acei în potriva cărora se pot plînge și se vor plînge acei ce în viitor vor voi să scoată la lumină opera lui Creangă pentru pierderea manuscrisurilor, pot vedea din această notiță. Ușurința lor se vede din faptul că iată aș trecut 10 ani de la moartea neîntreținută a povestitor și totuși pe mormîntul lui se întinde paștele și pustiuul : o cruce de piatră măcar nu sta la capul mormîntului !

Cit despre soarta nenorocitelor manuscrise rămase de Creangă, putem acum spune cele ce urmează: Comitetul ce s'a însărcinat cu editarea scrierilor lui Creangă, a încredințat lui Gruber spre studiere *toate* manuscriptele lui Creangă. La moartea lui Gruber aceste manuscripte au fost luate să fie vândute împreună cu biblioteca lui. Cumpărătorul a luat ca parte cea mai mare dintrînsele și probabil că unele din acestea au fost găsite de Dl. Silvestru la negustorul Măhăilescu; cea-laltă parte a dat-o D-lui profesor Gh. Teodorescu în păstrarea cărui sînt astăzi. Iar poveștile pornografice afară de *poveștea lui Ionică cel prost*, care se află la D-lui Scobai—se găsesc în manuscrisul original la D-l Dr. Obregia directorul serviciului sanitar, cumpărat de la căpitanul Creangă, după cum aflu în urma cercetărilor mele făcute în București.

Gh. Teodorescu-Kirileanu

completezarea →

~~NOTĂ~~ (se reproduce din original)
 În Ziarul „Evenimentul” la data 20 Oct. 1902
 Virginia Ed. Gruber asupra informațiilor date de mine
 mai sus.

În același ziar la data 26 Oct. 1902 este răspunsul
 (închiriere la ziar alăturată)

→ completezarea acestor note în Căpitanul
 în Șezătura III (1902) pag. 155.